

JAPÁN FILMHÉT

ÍRTA: ISKARIOTES

Az idei filmhéten Kurosawa mellett a másik két legjelentősebb japán rendező munkáival ismerkedhetett meg a Toldi mozi közönsége

Kurosawa Akira után Mizoguchi és Oku a két legismertebb és legtöbbször tartott japán rendező a világon. Sajnos mára mindkettő munkásságát kevesen ismerik pedig hatásuk nemcsak a japán, de az egyetemes filmművészetre is kihatott.

Mizoguchi Kenji (Tokió, 1898. május 16. – Kiotó, 1956. augusztus 24.):

Apjuk hamar csődbe vitte a családot, így nővére gésának állt, de egy gazdag patrónust talált magának, aki később feleségül vette. Apja elzárkózott a lányától, de Mizoguchi nem, különösképpen azután, hogy anyjuk 1915-ben meghalt. A nővére vette magához és szponzorálta életét. Mivel nyugati festészetet tanult sok színházban és mozi kelléknél foglalkoztatták. 25 évesen megkapta első rendezési lehetőségét, amivel élt is. Jelentős filmeket az 1930-as évektől kezdett el forgatni és az 1950-es évekre nemzetközileg is jegyzett rendező lett. Sajnos leukémiában halt meg 1956-ban, hívő buddhistaként.

Magánélete viszont nem alakult ilyen szépen. Nővére egyik gésa barátnője beleszeretett, majd miután Mizoguchi kikoszorúzta késsel támadrá, ezt a rendező soha nem tudta feldolgozni. Első felesége egy házas nő volt, aki elvált férjétől csak azért, hogy vele lehessen. 1941-ben a nő elméje

megbomlott és haláláig nem engedték ki a szanatóriumból. Mizoguchi így az özvegy nővérével és felesége két lányával élt együtt. Tanaka Kinujo jelentette az új szerelmet számára, de a nő nem viszonzta azt.

Ozu Yasujirō, (Tokió, 1903. december 13. – Tokió, 1963. december 12.):

Bár Tokióban született, gyerekkora jó részét vidéken töltötte. Ott iskolakerülővé és moziba járóvá vált, aki lelkesedett a modern irodalomért. Tanulmányai után a családját követve visszatért Tokióba, ahol családi kapcsolatait kihasználva egy stúdióban kezdett dolgozni.

Az 1920-as évek során folyamatosan hol behívták katonának, hol otthon volt és forgatott. Ezekben az években szedte össze azt a stáb magot, akikkel később a nagy filmjeit is összehozta. A háború után, amiben haditudósító volt Szingapúrban, elkezdte a nagy mozijait forgatni, amik egyre letisztultabbak és egyre finomabbak lettek.

Sohasem nősült meg, végig anyja mellett maradt. 1963-ban rákban halt meg.

Az ochazuke íze - Ochazuke no aji

A film 1952-es és Ozu Yasujirō rendezte. A mozi első ötlete még 1939-ből származik, ekkor tért haza a kínai frontról Ozu, formálódó filmjének a „Kareshi Nankin e Iku” címet adta. Végül 1940-ben kezdték a munkálatokat és a film címe

is megváltozott „O-chazuke no aji”-ra. Ebben a variációban a férj nem üzleti útra, hanem hadi szolgálatra ment volna el. A cenzorok nem engedték a film leforgatását, vagy csak sokkal több módosítással. Az egyik az lett volna, hogy a szegény ochuzakét le kellett volna cserélni a gazdagabb sekihanra. Ozu nem állt kötélnek, így a film a fiókban maradt.

Természetesen a 12 év alatt volt mit módosítani az eredeti forgatókönyvön, de talán az

egyik melléfogás az volt, hogy a férj szerepére ugyanúgy Saburi Shin volt kinézve 1940-ben, mint 1952-ben. A feleség szerepét (Kuwano Michiko 1915-1946) ugyanakkor kényeszerű okokból le kellett cserélni. Az eredeti filmötletben az, hogy a két fél más-más életfelfogást mutat (Mokichi: vidéki, egyszerűbb élet, Taeko: urbánus, rohanó élet), még a fiatal házásokra jellemző. De egy negyvenes házaspárnál ilyen szintű eltérés már mélyebb problémákra utal.

Cselekmény

1950-es évek eleji Tokióban járunk. A főszerepben Taeko (Kogure Michiyo 1918-1990) és férje Satake Mokichi (Saburi Shin 1909-1982), egy felső középosztálybeli gyermektelen házaspár található.

Egy nap Taeko barátnője, a jól menő ruhaszalon tulajosa, Aya (Awashima Chikage 1924-2012) rábeszéli, hogy ők és még pár barátnőjük menjenek el egy közeli onsenbe pihentetni magukat. Kisebb bonyodalmak során, de végülis sikerül összehozni a csajos bulit. A társasághoz csatlakozik a fiatal Setsuko (Tsushima Keiko 1926-2012), Taeko unokahúga is.

A húszas évei elején lévő lány kénytelen szembesülni azzal, hogy a tapasztaltabb nők mind előre elrendezett házasságokban élnek. Bár egyik sem panaszkodhat az anyagiak miatt, de a szerelem és a férjük tisztelete hiányzik az életükből, aki pedig leginkább hangot ad az elégedetlenség-

nek, az Taeko. Setsuko megfogadja, ő márpedig csak szerelemből fog házasodni.

Természetesen Taeko nem foglalkozik a lány érzéseivel, így leszervez neki egy bemutatkozó randevút egy kabuki előadásra, amit egy modern kultúrházban tartanak meg. Setsuko pedig annak rendje és módja szerint meglóg onnan. De összefut a nagybátyjával, aki ahelyett, hogy visszavinné a színházba, magával viszi egy pachinko terembe. A játékbarlangban összefutnak Mokichi fiatal ismerősével, Noboruval (Kōji Tsuruta 1924-1987).

Amikor Mokichi és Setsuko hazaérnek, Taeko már otthon várja őket és hamar észreveszi, hogy a két jómadár együtt töltötte az időt. Elhatározza, hogy megleckézteti urát, így napokig nem szól hozzá. A helyzet még rosszabb lesz, amikor Mokichi őszintén felfedi érzéseit és elmondja, hogy ő az egyszerűbb életet szereti. Ha teheti inkább a harmadik, semmint az első osztályon utazik a vonaton, és jobban kedveli az olcsóbb cigit,

mint drágát. A sznob Taeko ezen annyira kiakad, hogy elviharzik otthonról. Magányos vonatútja az első osztályon a film egyik legjobban megkomponált jelenete, szavak nélkül mutatja be a nő lelkivilágát.

Mokichit váratlanul Uruguayba küldi cége. A férj hiába küld táviratot feleségének, ő nem jelenik meg férje gépének indulásakor. Amikor Taeko végül hazamegy, hirtelen megjelenik férje is az ajtóban, mert a repülőgépe meghibásodott, így pár napig még otthon lesz. Mivel mindketten éhesek, de már elég késő van, így nem keltik fel a szolgálólányt. Helyette együtt mennek le a konyhába és szedik össze a vacsorára valót. A pár végül egy egyszerű étel mellett dönt: ochazuke rizzsel és zöld teát isznak hozzá. Taeko végre megérti, milyen egyszerűségről is beszélt hitvese, így kibékülnek. A film zárójelenete, hogy Setsuko és Noburo az utcán sétálva évődnek egymással, előre mutatva, mi lesz a sorsuk.

Értékelés

A film a háború után játszódik, direkt sehol nem mutatják az amerikai katonai jelenlétet, de lépten-nyomon lehet vele találkozni, ahogyan a megváltozott világgal is. A nők cigarettáznak, sőt Aya ad pénzt kölcsön a férjének. A filmben baseball és kerékpár eseményekre járnak a szereplők. A pachinkót egy új, gyorsan elmúló szeszélynek állítják be, ami rombolja a nemzet egészségét. Katonai emlékek is feltűnnek, amikor Mokichi és a

pachinkoterem tulajosa felismerik egymást, pár pohár szaké után a volt katonatárs a szép szingapúri napokról kezd nosztalgizálni, de Mokichi hamar leállítja. A film finoman, jól összeszedetten mutatja be az elmúlt évek változásait Japánban, és a Tokiói történettel ellentétben ezt némi humorral is meg tudja fűszerezni.

Tokiói történet – Tōkyō monogatari (1953)

A film elsőre egy nem túl komplikált melodrámának tetszeleg, de ennél sokkal mélyebb, a japán mozgóképkultúra egyik legnagyobb hatású alkotása. Sőt, több filmes lista ezt a filmet minden idők legjobb 10-es listájára is felpakolja.

Ahogy az egy évvel korábbi Ochuzaku íze című alkotás, ez is bemutatja a japán társadalom átalakulását a II. világháború után. De az elődhöz képest sokkal inkább a negatívumokat láttatja vagy véli bemutatni.

A 103 napig (1953 júliusától egészen októberig) forgatott film az úgynevezett Noriko trilógia záró darabja (1949 - Banshun, 1951 - Bakushū, mindegyiket Ozu rendezte).

Cselekmény

Egy idős házaspár, a 72 éves Hirayama Shukishi (Ryū Chishū 1904-1993) és a 68 éves Hirayama Tomi (Higashiyama Chieko 1890-1980) a hirosimai prefektúrában található Onomichi városból (itt játszódik többek közt a Kamichu anime sorozat is) felkerekedve elindulnak meglátogatni távolba szakadt gyerekeiket, kezdve a legidősebbel és a végére a legfiatalabbat hagyva.

Útjuk először fiukhoz, a Tokió külvárosában praktizáló körzeti orvoshoz (Yamamura Sō 1910-2000) és feleségéhez Fumikóhoz (Miyake Kuniko 1916-1992) vezet. Az unokák elég hűvösen fogadják a nagyszülőket. A 12 éves kiskamaszt leginkább az zavarja, hogy miattuk nem tud majd ta-

nulni, mivel a szobájában alszanak, kisöccse pedig nem is szól a nagyszülőkhez, annyira idegennek érzi őket. Utánuk meglátogatják lányukat is (Sugimura Haruko 1909-1997), aki szépségszalont vezet, szintén a környéken. Mivel egyikük gyereküknek sincs sok szabadideje, ezért lepasszolják őket Hirayama Norikónak (Hara Setsuko 1920-2015), aki a házaspár menyje. Férje a II. világháború során halt meg, így bár fiatal, máris özvegy lett.

A „gyerekek” - akik úgy kezelik a szüleiket, mint a forró krumplit - kitalálják, hogy az öregéket befizetik egy Atamiban található onszenbe, hogy ott aztán majd kipihenhetik magukat. Az idős pár el is megy, de mivel a szállásuk mellett van a klubhelyiség, ahol minden este ismerkedő estet tartanak, sok szakéval és még annál is hangosabb zenével, hamar visszautaznak a fővárosba.

Utolsó estéjüket a fővárosban a pár külön tölti. A férj régi cimboráit keresi fel, Hattorit és Shigét, akikkel közösen nosztalgiáznak több pohár szaké felett. Beszélgetésük során az életük kerül terítékre, mind a hárman elutasítják a háborút, ami csak elvett tőlük és nem adott nekik semmit. Gyerekeikre egyszerre büszkék és egyszerre szégyellik is őket. Ha van családjuk, akkor megfellelkeznek róluk, ha pedig nincs, akkor az a szégyen, hogy még mindig nincsen. Bár mindegyikük gyerekének van állása, egyik szülő sem elégedett azzal. Ezalatt a feleség Norikónál talál magának szállást. A két asszony a közösen szeretett fiúról beszél. Tomi asszonyság elmondja, hogy nagyon szereti a menyét és kéri, ha lehetősége van, találjon rá újra a boldogságra és a szerelemre, mert túl fiatal az egyedülléthez. Noriko elmondja, hogy vannak olyan napok, amikor eszébe sem jut a volt férje, és ezért szégyelli magát, de nem akar csalórást okozni az anyósának sem az által, hogy nem keresi a boldogságát. A lámpaoltás után a két nő elfojtott sírása telepszik meg a kicsiny lakáson. Az éjszaka elmúlásával az idős pár hazaindul, de a hazavezető úton még benéznek Keizóhoz (Ōsaka

Shirō 1920-1989), a legkisebb fiúkhöz, aki Oszakában él. Az út során a feleség rosszul lesz, és pár nap múlva meghal. (Érdeemes észben tartani, hogy akkoriban még nem volt shinkanzen.) Temetésén az összes gyereke és az özvegy menyje is részt vesz. A halotti toron az örökösök már azon agyalnak, kinek mi jár a hagyatékából. Az orvos hamar kimentti magát, hogy őt bizony várják a betegek és haza kell mennie, a szépségszalont vezető húgának hirtelen mehetnéke támad, mondván a kuncsaftokat nem lehet megvártni. A második fiuk nagyon fontos papírmunkára és egy még ennél is fontosabb baseball meccsre hivatkozva otthagya az apját. A családi házból immár csak a legkisebb lány, Kyoko (Kagawa Kyōko 1931-) marad valamint Noriko.

A film csúcspontja a Kyoko és a feledhetetlenül gyönyörű Hara által megformált Noriko közti beszélgetés. A fiatal lány szemrehányja testvérei viselkedését és elmondja, márpedig ő így soha nem fog cselekedni.

Noriko bájos mosollyal fordul hozzá és azt mondja, de te is így fogsz majd cselekedni, ha lesz családod. Majd még nagyobb mosollyal az arcán megkérdezi: hát az élet nem csalódás?

Ezután következik a filmet lezáró három beszélgetés közül a második. Ekkor az após és menyé beszélget. Shūkichi is megkéri Norikót, hogy találjon újra párra és éljen boldogan. Búcsúzás-ként felesége karóráját adja oda neki. Végezetül az utolsó beszélgetés Shūkichi és a szomszédaszony közt zajlik. A nő megjegyzi, hogy a lakás így üresebb lesz, hogy már a feleség meghalt. Az özvegy annyit válaszol: hozzá kell szokni.

Értékelés

A filmben Ozu nem ítélik meg, ahogy más alkotásában sem. A fiatalok álláspontja érthető, és nem is akarja őket támadni. A szülők sem vádaskodnak, de még érzelmi zsarolásnak sem teszik ki a gyerekeiket. Mindenre kedélyesen mosolyognak, maximum a szemükben lehet látni némi csalódottságot, bánatot. Abban sem lehetünk biztosak, hogy az utódjaikra haragszanak vagy talán saját magukra, hogy lám, így neveltük fel őket. Szekvenciái mindig jól láthatóak. A szekvencia nála a furcsa hiábavalóság, mint egy zen buddhista, akinek a legjobb példáját a szülői létben látta megjelenni. Egy szülő támogatja a gyermekét, hogy aztán azt lássa, hogy az valaki mást támogat. Shukishi és Tomi beszélgetése során mondják ki,

az unokákat is szeretik, de sokkal jobban szeretik a gyerekeiket. És ami ennél fájdalmasabb, hogy a szülő nem tud ott lenni végig a gyermekével. Egy szülő a szélből is óvja a szeme fényét, de tudja, az élete alkonyán már nem lesz vele, addigra ő már egyedül fogja hagyni, pont akkor, amikor a legnagyobb szüksége lenne rá.

A kamera beállítások - ahogyan a legtöbb Ozu film esetében - szinte nem is mozognak, alacsonyan van tartva a kamera, mert a japán élet ilyen. Földön ülnek, ott esznek, tanulnak és beszélgetnek, ott is alszanak. Miért mutassa hát őket egy magasabb szögben?

Érdeemes megfigyelni, hogy a szülők legtöbb jelenete nyitott térben játszódik, míg a család többi jelenete zárt térben mozog. A film kiváló alkotás, melyet bátran meg lehet tekinteni bárkinek.

Sanshō tisztartó - Sanshō dayū (1954)

A film Mori Ōgainak (1862-1922), a Meidzsi-korszak egyik legjelentősebb írójának egyik történetét dolgozza fel. Anime film is készült belőle 1961-ben *Anju to Zushiomaru* címen, mely a Toei Animation egyik első színes filmje, a munkálatokban Takahata Isao is részt vett (AM 43.).

A történelmi (jidai-geki) filmet Mizoguchi Kenji rendezte.

Cselekmény

A XI. századi, Heian-kori (794-től 1185-ig) Japán Tango tartományában játszódik ez az epikus népmese. Sanshō helytartóját éppen elmozdítják tisztségéből köszönhetően annak, hogy kevés adót szedett be és kevés embert szolgáltatott be a császárnak. A helytartó azzal érvelt, hogy ha túl sok embert küld el a harcokba, akkor nem lesz ki learassa a rizst, ami mindenkinek rossz lenne.

Az adót azért nem szedi be teljesen, mert ha elvesz tőlük mindent, akkor csak a szegénység és a bűnözés nőne meg. Feleségét Tamakit (Kinuyo Tanaka 1909-1977) és gyerekeit Zushiót és Anjut elszakítják tőle. De még mielőtt elválnának, a fiú megkapja a könyörület istennőjének, Kannonnak a szobrát. Ez az egyetlen családi örökség, amit végig meg tud tartani a fiú. Illetve az apja egy esküre kötelezi gyermekét: meg kell fogadnia, hogy minden emberhez igazságos és könyörületes lesz.

Hat évvel később az anya, valamint a két gyereke és egy szolgálójuk útnak indulnak, hogy az apjukkal találkozzanak, aki Tsukushi no kuniban tölti szolgálatát. Útjuk során egy nádasban kötnek ki, ahol estére letáboroznak. Érdeemes erre visszaemlékezni a későbbiekben. Amikor a család egységben volt, a természetben jártak és szép ruhát viseltek, a rabszolgaság idején egy sártengerben lévő pár viskóban élnek, igénytelen ruházatban. Az éjszaka leple alig takarja be őket, amikor egy miko jelenik meg náluk. Felajánlja, hogy nála töltsék az estét, a kis csapat elfogadja a szívélyes invitálást. Sőt a papnő még azt is megígéri nekik, hogy másnap segít kompot szerezni, amivel át tudnak kelni a tavon, így jóval gyorsabb lesz az utazásuk. Reggel azonban hatalmas csapás éri őket: az anyát elszakítják gyermekeiktől, belőle később magas presztízsű prostituált lesz Sadóban, szolgálóját vízbe fojtják, a gyerekeket pedig rabszolgának adják el Sanshóba, az igazságügyi miniszterhez tartozó shōenba.

Újabb időugrásban a már felnőtt Zushiót (Yoshiaki Hanayagi 1924-1978) látjuk, aki a szolgaságban új nevet, a Mutsu-Wakát kapta. Apja tanításait félredobva a kegyetlen helytartó hű liblingje lett. Kvázi a helytartó fiát, Tarót (Kōno Akitake 1911-1978) helyettesíti, aki otthagya apját és buddhista szerzetesnek állt, mert nem bírta a könyörtelenséget, amit nap mint nap látnia kellett. Egyik este folyamán egy öreg rabszolga szökni próbált, de elkapták, Mutsu-Waka pedig a szokásos büntetést rója ki rá: semmilyen könyörületet sem tanúsítva megbillogozza az öreget. Eközben egy új fiatal rabszolgány érkezik a telepre, egy szomorú dalt dúdol, amiben egy anya hívogatja fiát Zushiót és a lányát Anjut. A két testvérben feltámad a remény, hogy az anyjuk életben lehet, és még emlékszik is rájuk. Nem sokkal később a szolgálólány beteg lesz és haldoklik. A helytartó parancsba adja, hogy vigyék ki a hegyek közé és hagyják magára. A feladatra Zushiót és Anjut (Kyōko Kagawa 1931-) jelöli ki, az úton a két test-

vérben megfogan a szökés gondolata. Úgy döntenek, hogy a báty fog elmenekülni, míg húga fedezni fogja. A fivér valóban elszökik, édestestvére pedig a folyóba öli magát, mert nem akarja, hogy a fogva tartói bármit is megtudjanak tőle, veszélybe sodorva egyetlen, még biztosan élő rokonát.

Zushio és a magával hurcolt beteg lány megérkeznek egy buddhista kolostorba, amit történetesen Taro vezet. Itt a lány új életet kezdhet, míg a fiút egy ajánlással látják el, ami Fujiwara no Morozane (1042-1101) kancellárnak szól. Némi intermezzo után a főhivatalnok felismeri Zushiót és emlékezik az apjára, így kinevezi pontosan arra a tisztségre, amit az apja is betöltött, akiről megtudja, hogy egy évvel korábban meghalt.

Apja sírjának meglátogatása után a fiú elfoglalja hivatalát és első parancsa úgy szól, hogy az egész tartományban, ami rá lett bízva tilos a rabszolgaság. Ez érinti azt a területe is, ahol egykor ő is raboskodott. A hajdani fogva tartójával folytatott harc után győzedelmeskedik és a bir-

tok, ahol élt, a lángok martalékává válik. Ezek után lemond tisztségéről és elindul megkeresni az anyját.

Végül rátalál anyjára egy olyan szigeten, ahol nemrég cunami pusztított, ezen a helyen egyébként kiöregedett kurtizánok élnek. A fiú anyja eddigre már vak és sánta. Zushio sírva vallja be édesanyjának, hogy hitvese meghalt és a lánya is, ő pedig nincstelenül tért vissza hozzá. A két ember a tengerparti romos viskó előtt ülve, egymás karjaiba rogyva sírnak, egyszerre a bánattól és egyszerre az örömtől, hogy legalább ők újra együtt vannak.

Értékelés

A film erkölcsi tanítást ad, nem könnyű történetben. A jók mindig elbuknak: Zushio apját száműzik, mert humánusan bánt a paraszttal, Anju öngyilkos lesz, bátyja Zushio szintén üldözött lesz, Tamaki nem csak vak, de sánta is lesz.

Sansho tisztartó bár kevés időt tölt a vásznon, eszmeisége végig jelen van. A rabszolgákkal kegyetlenül bánik. Senkit és semmit nem kímél, aki körülötte van. Fia elhagyja őt zsarnoki mivolta miatt, de ezt szinte meg sem érzi. Amikor egyik embere halálán van, simán kizavarja, hogy temetés nélkül a vadállatok tépjék szét.

A rendszer a gonoszt jutalmazza, az automatikus engedelmességet és hatékonyságot, míg bünteti az individualizmust és az altruizmust. A rabszolgaságot követendő példának mutatja be, míg a rabszolga felszabadítót elüldözik a tisztségéből. Az egész atmoszféra - fizikai, érzelmi és erkölcsi szinten - közel áll a Schindler listájához. A párhuzam nem csak ebben nyilvánulhat meg. Mizoguchi a tábor és a fogva tartókat egyértelműen annak szánta, hogy amerikai csapatok megszállva tartották Japánt.

A film megkapta a Velencei Nemzetközi Filmfesztivál Ezüst oroszán díját. Mizoguchi pedig három egymást követő évben lett díjazott Velencében: 1952-ben a Saikaku Ichidai Onnáért, '53-ban a Sanshóért, míg egy évvel később az Ugetsuért kapott díjat.

Keresztre feszített szerelmesek - Chikamatsu Monogatari (1954)

A film Chikamatsu Monzaemon (1653-1725) japán drámaíró 1715-ös Daikyōji Mukashi Goyomi című jōruri alkotásán pihen.

Cselekmény

A XVII. századi Kiotóban járunk, egész pontosan 1684-ben. A kalendáriumkiadó monopóliummal rendelkező Ishun (Eitarō Shindō 1899-1977) vagyonos ember, de nem nemes. Ezt a hiányosságát úgy akarja pótolni, hogy egy szegényedő samuráj család fiatal lányát, O-sant (Kyōko Kagawa) veszi el feleségül, kettőjük közt közel 30 évnyi korkülönbség van.

Egy nap O-san vendégül látja bátyját Dōki Gifuyát (Tanaka Haruo 1912-1992), aki újból pénzt kér tőle, hogy adósságait rendezni tudja. Húga ezt elutasítja, mondván már épp eleget kéregetett a férjétől, aki egyre nehezebben szánja rá magát neje családjának kisegítésére. Végül O-san anyja arra hívja fel leánya figyelmét, hogy ha a férje nem tudja kisegíteni őket, az nem csak a saját szegényük lesz, hanem az ő üzleti kapcsolatai is megfognak sínyleni. O-san rászánja magát a kérésre, de ahogyan várta, ura elhajtotta.

O-san Moheitől (Kazuo Hasegawa 1908-1984) kér segítséget. Mohei Ishun legfőbb tanítványa, így lehetősége van megszerezni gazdája pecsétjét, amivel egy hamis váltót állít ki. Moheit azonban egyik munkatársa lefüleli, de megmondja, hogy nem ártja be főnöküknél. Bár Moheit semmi sem kötelezné arra, hogy bevallja tettét vezetőjének, mégis megteszi. Logikája szerint az ura megérti a helyzetét és belátja, milyen becsüle-

tes, hiszen önként jelentkezett egy olyan bűnért, amit végül nem követett el (a váltót nem adta oda O-sannak).

Mohei számításai azonban nem jönnek be. Ishun házi börtönbe veti és másnap készül őt feladni a rendőrségen. Amiről Mohei nem tud, hogy mesterét érzelmek vezérik. Ishun ugyanis nem O-sanba szerelmes, hanem az egyik kézilányába Otamába (Yōko Minamida 1933-2009). A nyomdász annyira rajong a fiatal lányért, hogy még házat is venne neki, ha a szeretője lenne. De a lány hajthatatlan, ő Moheibe szerelmes. A hamisítási botrány keretében Ishun remek lehetőséget lát arra, hogy riválisát, Moheit eltüntesse a színről és így a nő az övé legyen.

Amiről azonban a ház ura nem tud, hogy Mohei pont az ő feleségébe, O-sanba szerelmes, a férjes asszony pedig viszont szereti a férjénél fiatalabb férfit. Ráadásul Otama felkeresi gazdaszölyét, hogy elpanaszolja hitvesének a közeledését, és hogy őt ez mennyire zavarja.

O-san azt javasolja, hogy a soron következő éjszákát mindenki a másik helyén töltsse, tehát O-san megy a szolgál szobájába míg Otama a feleség hálszobájába. O-san terve az, hogy férjét lebuktassa, és így örökre zsarolhatóvá tegye.

Az éj leple alatt O-sanhoz valóban érkezik egy férfi látogató méghozzá Mohei, aki megszökött a házi őrizetből. A két szerelmes végre felfedi egymás előtt addig titkolt érzelmeit, és elhatározzák, hogy közösen szöknek meg a házból. Másnap Ishun észreveszi, hogy volt fő tanítványa és hitvese megszöktek. Embereinek parancsba adja, hogy keressék meg őket, de kiköti azt is, hogy csak a feleségét kell élve visszahozni. A főnyomdász pontosan tudja, ha kiderül, hogy megszöktek, akkor könnyen feloszlatják vállalkozását arra hivatkozva, hogy laza erkölcsű ember, így nem méltó a tisztségéhez. Mivel Ishun sok samurájnak adott kölcsön az évek során, van félnivalója, hiszen egy ház felszámolása esetén minden adósság nullázódik. Természetesen a kiotói samurájok is meg-

tudják, hogy mi történt, és ők is hajtóvadászatot indítanak a pár iránt. Ráadásul kaptak egy aduászt a kezükbe: mivel hitelezőjük nem jelentette a feleségszöktetést (ami bűncselekménynek számított akkoriban), így a hatóság hátráltatása miatt kezdeményezhetnek ellene nyomozást.

Mohei és O-san kétségbeesve menekülnek a környéken, pénzük nincs és nincsenek olyan fizikai állapotban, hogy sokat tudjanak gyalogolni, főleg a hegyekben. Többször megjelenik a Biwató, ami a kor egyik kedvelt szerelmi öngyilkossági helyszíne volt, előremutatva a film végétét. Természetesen nem tudják elkerülni sorsukat, foglyul ejtik őket.

A zárójelenetben azt látjuk, hogy a felszámolt Ishun nyomda előtt egy lovon ülve viszik Moheit és O-sant, akik egymás kezét fogják és boldogok, holott pontosan tudják, hogy kivégzik őket, méghozzá keresztre feszítéssel. A szerelmesek nem kivégzéseként élik meg az eseményeket, szá-

mukra ez a shinju. (A shinju a kettős szerelmi öngyilkosság neve, nem volt olyan pontos rituáléja, mint a szeppukunak.)

Értékelés

A film (a feudális) Japán képmutató társadalmi berendezkedését ábrázolja. Erre az egyik legjobb jelenete, amikor Ishun vendégül látja a város vezető, nemes bürokrátait. Egy pillanatra amikor elhagyja a szobát, a samurájok rögtön szidni kezdik, hogy mennyire beképzelt és hogyan merészel kardot viselni, holott nem is samuráj. Távolléte alatt az adósságaikat mesélik egymásnak, mennyire undorítónak érzik, hogy egy ilyen embernek tartoznak. Amikor Ishun visszatér, az egyik előjáró magához vonja és mosolyogva kér tőle kölcsön.

Mint látjuk, a nemesi erények eltörpülnek az arany csillogásában, senki sem az igaz szerelmet akarja megvédeni vagy megtalálni, mindenkinek

a pénz kell. O-sant kvázi eladják, hogy a családja tudja fizetni az életszínvonalát. Ishun, bár kardot hord az oldalán – mint egy nemes –, hamarabb venne házat egy szeretőjének, semmint segítsen a családjának, ami mindössze 8 kan aranyat kér. A nobiles samurájok pedig lenyelik büszkeségüket, és egy lenézett emberrel iszogatnak, hogy cserébe pénzt tarháljanak tőle.

Végezetül a rendszer a nők hátrányos megkülönböztetését is szemlélteti. Ha egy házas férfi csalja meg a feleségét, a rendszer nem tesz semmit, de ha ez fordítva történik meg, azonnal jár a keresztre feszítés.

A filmet 1955-ben jelölték az Aranypálma-díjra, de végül nem kapta meg. Érdekesség, hogy ugyanebben az évben szintén indult a versenyen két másik japán film is, az Onna no Koyomi (rendezte: Seiji Hisamatsu 1912-1990), valamint Keigo Kimura filmje, a Senhime. Ezenfelül volt egy magyar film is a jelöltek között: Makk Károly alkotása, a Lilliomfi. A japán filmet eddig egyszer láthatta a magyar közönség, 1983-ban az M1 mutatta be, a következő vetítés pedig most volt.

Sodródó emberek – Ukigusa (1959)

Ez lett Ozu 51. filmje, és tele volt a rendező névjegyének számító kézjegyekkel, mint pl. a minimalista környezet, mely a rendező kedvenc témáját, a széttört családot mutatja be. A mozit 1958 szeptembere és novembere közt forgatták.

A tervek szerint az alkotásnak egy évvel korábban, 1958-ban kellett volna elkészülnie a Rossz színész címmel, amit állandó forgatókönyvírója, Noda Kōgo (1893-1968) írt. A főszerepre Ozu Nakamura Ganjirōt (1902-1983) választotta, aki négyéves korában állt először kamerák elé, és egészen 1982-ig folyamatosan foglalkoztatták is. Azonban úgy ítélte meg, hogy egy ilyen cím tiszteletlenység lenne Nakamurával kapcsolatban. A forgatás eredeti helyszínén, Niigatában több váratlan ese-

mény is hátráltatta a munkálatokat, így végül lefűjták azt. Az eredeti tervek szerint az első Miss Nippon győztes, Yamamoto Fujiko (1932-) alakította volna a női főszerepet, ám ez nem valósult meg, köszönhetően annak, hogy Ozu lecserélte a Shōchiku filmstúdiót a Daieire, aminek nem volt szerződése a színésznővel. Ozu operatőre ebben a filmben is Miyagawa Kazuo (1908-1999) volt. A leállás után Ozu és Noda átírta a forgatókönyvet, és visszanyúltak korábbi munkájukhoz, az 1934-es fekete-fehér némafilmhez, az Ukikusa monogatarihoz, gyakorlatilag annak a remakeje lett ez a film. Érdekesség, hogy a mozit végül most 4K felbontásban láthatta a közönség. Mindkettőt ugyanaz jellemzi: tiszta komédia és drámai jelenetek folyamatos váltakozása. A filmnek kellemes zenéje van, hallhatunk xilofont és harmonikát is, de az afrikai marimba hangját sem érezzük tájidegennek a japán környezettől. A film eredeti címe egy zen metaforára utal: az életünkben úgy sodródunk, ahogyan a gyökértelen békalencse teszi ezt a vízen.

Cselekmény

1958 forró nyarán egy kabuki színtársulat utazik át a Seto Naikaion és érkezik meg egy kis poros halászfalucskába. Eleinte minden a megszokott forgatókönyv szerint zajlik: a férfitagok próbálnak összelelegedni a helyi fehérnéppel, a menedzser pedig elmegy következő fellépőhelyet keresni.

Arashi Komajuro (Nakamura Ganjirō), a társaság vezetője ugyanakkor elég tudatosan megy el egy fogadóba, ahol régi szerelme, Oyoshi (Sugimura Haruko 1909-1997) várja. Az öregedő bonviván nemcsak a szerelmét jött meglátogatni, hanem annak fiát, Kyoshit is (Kawaguchi Hiroshi 1936-1987). A fiú éppen egyetemre készül, de mindig szívesen tölti az időt nagybátyjával.

Sumiko (Kyō Machiko 1924-) Komajuro fiatal felesége és a gárda primadonnája is egyben, fokozódó féltékenységgel van Kyoshira és anyjára Oyoshira, akiknél a férje egyre több és több időt tölt el. Egy nap Sumiko a hitvese után megy és Oyoshi és Kyoshi előtt kérdőre vonja urát a viselkedése miatt. Komajuro kilökdösi nejét a szakadó esőben, és ott rendeznek jelentet. A férfi megtiltja a nőjének, hogy még egyszer ide merészeljen jönni, tartsa észben, hogy ő volt az, aki felfedezte és csinált belőle valakit. Sumiko pedig arra figyelmezteti a férfit, hogy amióta vele van, mindig neki kell a hátát tartania minden stiklije miatt. A jele-

net a film csúcspontja és talán Ozu egyik legjobban összeszedett snittje. A házaspár egy-egy fele a szűk utca ellentétes oldalán áll, miközben nem csak az út, hanem egy esőfüggöny is szétválasztja őket.

A nyilvánosan megszégyenített asszony bosszút forral, amihez felhasználja a fiatal, csinos Kayót (Wakao Ayako 1933-), akit azzal bíz meg, hogy csábítsa el a jóképű, de tapasztalan Kyoshit. A lány eleinte vonakodik a feladattól, de némi unszolás után kötélnek áll.

Sumiko számításaiba azonban hiba csúszik. Kayo és Kyoshi valóban egymásba szeretnek, így a lány inkább otthagyja a társulatot csak azért, hogy a párja mellett lehessen. Komajuro eleinte ellenzi a kapcsolatot a két ifjú közt, de Kayo mindent bevall, már csak a férfi érdekli, és nem akarja bántani őt. Az öreg oroszlán ezek után dúvadként ront be a szálláshelyükre, ahol megveri Sumikót, majd magára hagyja.

A film második vonalában pedig kénytelenek vagyunk látni, hogy a társulat szépen lassan szétmállik. Először az impresszárió tűnik el a pénzzel, majd az egyik színész lép le az éj leple alatt, de még búcsúzóként mindenkit meglop. Komajuro tehát kénytelen felszámolni a társulatát. A megfáradt öreg színész elmegy Oyoshihoz. Elmondja, hogy befejezte a pályafutását és itt szeretne maradni. A nő boldogan belemegy a dologba, csak egy feltételt szab: Kyoshinak meg kell tudnia, hogy Komajuro az apja. Az öreg belemegy az egységbe. Fia és barátnője, Kayo hamarosan megérkeznek, amire a férfi dühös lesz, és eltiltja

volt dolgozóját fiától. Kyoshi ugyanakkor kijelenti, hogy neki nem kell Komajuro, mint apa és takarodjon innen. Az összetört férfi végül Oyoshihoz fordul, és megígéri, hogy visszatér, mint híres nagy színész, Kayót pedig megesketi, hogy mindig vigyázzon gyermekére.

Már éjfél van, amikor Komajuro megérkezik a helyi vasúti pályaudvarra, ahol Sumiko egyedül üldögél. A férfi próbál rágyújtani, de nem sikerül, erre a nő odalép hozzá és ad neki tüzet. A pár megegyezik abban, hogy újra egy nagyszerű társulatot fognak összehozni Kuwanában.

Értékelés

A film - ahogyan az összes Ozu alkotása - nem akar ítélni, inkább csak bemutatja az eseményeket. A főszereplő Komajuróval épp annyira lehet együttérzeni, mint amennyire elutasítani. Egy vándorszínésről van szó, aki elhagyta a családját, csak hogy a szenvedélyének éljen. Vagy inkább egy olyan ember, aki a családi boldogságát

feláldozta azért, hogy kis falvakba vigye a színházi kultúrát? Erőszakos férfi, aki megakarja óvni életének kicsiny boldogságszigetét, akár még felesége ellökése árán is. Vagy inkább egy olyan ember, aki kész még az ötvenes éveiben is újrakezdeni, és képes lemondani a fiáról, csak hogy ő boldog lehessen?

A mozi a szerelmet is bemutatja három különböző nő szemével. A negyvenes Oyoshi csendben tűri, ahogy szerelme viselkedik, újra és újra peregrinációra indul. A harmincas Sumiko kész szeretett férjéért harcolni és megszerezni magának. A fiatalabb Kayo ugyanakkor szintizta szerelmet érez párja iránt, nincs benne megalkuvás vagy harag, de nem célja a teljes önfeladás, hiszen Komajurónak felajánlja, hogy vele tart felépíteni egy új társulatot.

A film képi világa is érdekes. Bár a háború után járunk a modernizációból szinte semmit sem érzékelünk: nem látni autót, televíziót vagy bármi más modern dolgot.

Értékelések:

Az ochazuke íze

IMDb 7,9/10
allmovie.com 3/5
Rotten Tomatoes 87/100

Tokiói történet

IMDb 8,2/10
allmovie.com 5/5
Rotten Tomatoes 93/100

Sanshō tisztartó

IMDb 8,4/10
allmovie.com 5/5
Rotten Tomatoes 95/100

Keresztre feszített szerelmesek

IMDb 8,1/10
allmovie.com 4,5/5
Rotten Tomatoes 92/100

Sodrózó emberek

IMDb 8/10
allmovie.com 4/5
Rotten Tomatoes 95/100